

Ærøskøbing 28. marts 2011

Kære Ærø Kommunalbestyrelse, Teknisk Udvalg og Teknisk Forvaltning

Ærø Museum har følgende kommentarer til Ærø Kommunes kommuneplan:

Ærø Kommunes nye kommuneplan, der er i høring indtil 29. marts 2011, rummer enkelte gode takter med hensyn til kulturmiljøer, bygningskultur og landskabskultur. Alligevel er der i denne plan nogle fejl og mangler, som gør at Ærø Museum kommer med denne skrivelse.

Kulturarven på Ærø er stærk og den er et vigtigt aktiv for Ærø Kommune. Derfor er det først og fremmest glædeligt, at Ærø Kommune allerede i visionen nævner kulturarven som en styrke. Det hedder sig blandt andet:

"På kultursiden skal de allerede givne ressourcer styrkes og udvikles. Det gælder kulturarven med fortidsminderne, de historiske bydele, havnemiljøerne, landsbyerne, samt Søbygaard og andre historiske anlæg i det åbne land..."

Kulturarven er også med til at sætte Ærø på det internationale landkort, hvor kommuneplanen helt korrekt kommer med følgende beskrivelse:

"Kulturarven er også en vigtig brik i den internationale profil. Ærøskøbing har fået den prestigefyldte Europa Nostra pris som anerkendelse af bevaring af den unikke middelalderkøbstad ved havet..."

Heldigvis er man klar over, at disse kvaliteter skal sikres, som det blandt andet nævnes, da Ærø sættes i det nationale perspektiv:

"Ærø's attraktivitet skal fastholdes gennem en nænsom afvejning mellem benyttelse og beskyttelse af øens natur- og landskabsværdier".

Det er velkomment, at Ærø Kommune forholder sig fornuftigt til kulturarven også i afsnittene "Bevaringsværdige bygninger" og "Kulturmiljøer". I sidstnævnte fremhæves det eksemplarisk, at der:

"...som noget nyt i forhold til den hidtidige planlægning omfatter de særlige kulturhistoriske beskyttelsesområder også kystkulturområder. Der er på Ærø udpeget 6 særligt bevaringsværdige kystkulturområder, der vurderes at være af regional, og for enkeltes vedkommende national, interesse. Det drejer sig om Skjoldnæs Fyr, Vesterstrand, Ærøskøbing, Kleven, Ommel og Marstal."

For disse særlige kystkulturmiljøer gælder det, at *"...områder i landzoner ikke kan inddrages til byvækstformål eller til nye større tekniske anlæg, og at de kulturhistoriske interesser i øvrigt skal tillægges afgørende vægt ved sagsbehandling mv., inden for de pågældende områder"*.

Overordnet set har kulturarven altså ved første øjekast fået en fin og god position i den ny kommuneplan. Desværre opretholdes niveauet ikke konsekvent gennem hele materialet, hvad der kan få utilsigtede konsekvenser i detailplanlægningen på sigt. Enkelte steder lægges i kommuneplanen ligefrem op til selvmodsiggende projekter, hvor de overordnede hensyn til kulturarven tilsidesættes, hvad der vel næppe kan være intentionen. Ærø Museum har derfor følgende kritikpunkter:

- 1) Marstal har fået en ny, bevarende lokalplan. Dette skinner heldigvis igennem for de relevante delområder i kommuneplanen, hvor termen

"at eksisterende bevaringsværdige bymiljøer og arkitektonisk og kulturhistorisk værdifulde bygninger bevares"

benyttes flere steder. Når nu denne meget centrale term fornuftigvis er taget med for de relevante delområder i Marstal, må det undre såre, at samme hensyn slet ikke er taget til delområderne i Ærøskøbing, der netop glimrer ved fraværet af denne formulering. Fejlen er stor men skyldes forhåbentlig den sædvanlige knaphed på ressourcer. Det virker decideret bizart at der i kommuneplanen dermed tages et større hensyn til kulturarven i delområde Ma.B16 – et parcelhuskvarter fra 1970'erne – end den gamle bydel i Ærøskøbing! Ærø Kommune bør rette op på denne manko og som et minimum indskrive termen for de relevante delområder i Ærøskøbing.

- 2) Selvom Marstal er nævnt som et af de seks bevaringsværdige kystkulturmiljøer af regional og national betydning, har der sneget sig en meget beklagelig sammenligning med Ærøskøbing ind i kommuneplanen under afsnittet om byerne:

"Marstal har bortset fra havnen ikke de samme kulturhistoriske kvaliteter som Ærøskøbing og er derfor mere robust overfor udvikling, der kræver nye arealer til industri og boliger."

Meget få – hvis overhovedet nogle – byer i Danmark har samme kulturhistoriske kvaliteter som Ærøskøbing. Dette bør dog ikke lede til opfattelsen af, at Marstal ikke rummer særlige bevaringsværdige kvaliteter, for det gør den absolut. Den er jo netop et af de udpegede bevaringsværdige kulturmiljøer af regional og national betydning på Ærø. Ærø Museum foreslår derfor, at denne formulering gøres om, da den ikke giver mening. Fordi man ligger i Ærøskøbings nærhed, bør det ikke blive en behagelig sovepude, hvor de særlige hensyn til kystkulturmiljøer tilsidesættes, blot fordi man alligevel ikke "når op på" Ærøskøbings niveau. Ærø Museum må med syvtommersøm slå fast at a) Marstals kulturmiljø er af regional og national betydning. b) Det er ikke fagligt forsvarligt at holde to unikke kulturmiljøer op mod hinanden, som det er gjort. c) At Ærøskøbings udformning og bevaringstilstand ikke i planlægningsøjemed bør få nogen negative konsekvenser for de hensyn, der i planlægningen bør tages til kystkulturmiljøet i Marstal. d) Det er

korrekt, at Marstal Havn rummer særlige kvaliteter, men det bør formuleres på en selvstændig måde uden den misvisende henvisning til Ærøskøbing.

- 3) Jf. ovenstående påpeges det korrekt, at Marstal Havn rummer særlige kvaliteter. Desværre er heller ikke disse taget med i selve delområdet for Marstal Havn. I delområdet nævnes ikke hensyntagen til de bestående kulturmiljøer på havnen med en eneste sætning, og det til trods for, at Ærø Kommune har udarbejdet en SAVE-registrering af samtlige kulturmiljøer og bygninger på havnen, hvor eksempelvis jollemiljøerne, fiskeskurene, bådebyggerierne mv. bliver fremhævet. Kommuneplanen bør indeholde et punkt i delområdet, hvor disse hensyn tages, når og hvis fremtidigt byggeri kommer på tale. Man kunne eksempelvis tage udgangspunkt i den allerede benyttede sætning

” at eksisterende bevaringsværdige bymiljøer og arkitektonisk og kulturhistorisk værdifulde bygninger bevares”

der mærkelig nok også her er fraværende, og det til trods for at kommuneplanen giver udtryk for, at der *bortset fra havnen* i Marstal ikke er de samme kulturhistoriske kvaliteter i Marstal end i Ærøskøbing... Marstal Havn rummer med kommunens egne ord netop noget særligt, og når det nu er tilfældet, er det tankevækkende, at dette ikke er formuleret i delområdet under havnen.

- 4) Ærø Museum finder det desuden betænkeligt, at kystkulturmiljøerne ikke bliver nævnt på rammeniveau for hver af de seks, særlige kystkulturmiljøer hhv. Vesterstrand, Skjoldnæs Fyr, Ommel, Ærøskøbing og Marstal. Kun bilag IV arter er nævnt på rammeniveau. Det bør også være tilfældet for kystkulturmiljøerne, så det særlige hensyntagen dertil bliver et fornuftigt arbejdsredskab i rammeplanlægningen.
- 5) Desværre har kommuneplanen overtaget en kæmpe fejl vedrørende kystkulturmiljøet i Ærøskøbing, hvor der er et uforståeligt ”hul” mellem to kystkulturmiljøer i det ellers sammenhængende kystkulturmiljø i Ærøskøbing (jf. kortmaterialet til afsnittet ”Kulturmiljøer”). Hullet er uforståeligt, da stien ved kysten og vejen Bøssehage med tilhørende huse binder disse to miljøer sammen, så der efter Ærø Museums bedste overbevisning er tale om ét sammenhængende kystkulturmiljø, hvilket også bør fremgå af kommuneplanen. Hullet i det sammenhængende kystkulturmiljø omfatter blandt andet et nyt boligområde, Ær.B9, omkring Bøssehage. Ærø Museum foreslår, at hullet bliver lukket, så kystkulturmiljøet bliver et samlet hele i kommuneplanen, der dermed vil afspejle den reelle virkelighed.
- 6) Muligvis er ovenstående fejlgreb medvirkende til, at kommuneplanen for det nye boligområde i Bøssehage, Ær.B9, i det hele taget rummer flere mangler, hvor fraværet af krav til en evt. kommende bebyggelses udformning og materialevalg er særligt iøjefaldende. Desuden er det betænkeligt, at der heller ikke stilles krav til en evt. genanvendelse af den eksisterende bygningsmasse, der blandt andet omhandler byens gamle brandstation, som i sig selv må betegnes som bevaringsværdig. Det burde være overflødigt i denne ombæring at påpege kommuneplanens egne retningslinjer for byvækst og byomdannelse i punkt 10:

"Ærøskøbing skal fastholdes og udbygges som center for administration og sundhedsvæsen, hvorimod byudvikling skal begrænses i respekt af den unikke kulturarv, som byen repræsenterer"

Det må forventes, at Ærø Kommune bør hæve ambitionsniveauet for et område som dette for i det mindste at kunne leve op til egne målsætninger. At området ligger klemmt inde mellem to kystkulturområder og er nabo til lokalplan 9-9A-området, understreger kun vigtigheden af at tage særlige hensyn og – ikke mindst – at stille særlige krav. Og så *kunne* man jo i øvrigt kigge på behovet for nyt boligbyggeri i et følsomt område (indeholdende en bevaringsværdig brandstation, en giftholdig støberigrund samt en losseplads), når det eksisterende perspektivområde vest for Ærøskøbing så langt fra forventes at blive udnyttet fuldt ud i den kommende planperiode jf. redegørelsen i afsnittet om "Kystnærhedszonen":

"Der er udpeget et perspektivområde for byvækst i Ærøskøbing, men den forventes ikke udnyttet indenfor planperioden."

Med al respekt for de demografiske fremskrivninger og den nutidige befolkningssammensætning og størrelse, virker det jo ikke just som om, der er akut boligmangel på øen og nok heller ikke vil blive det i den kommende planperiode...

- 7) I afsnittet om "Bevaringsværdige bygninger" har der sneget sig en beklagelig fortolkning om nyt byggeri ind imellem et ellers så udmærket afsnit. Det drejer sig om formuleringen i punkt 3 om nybyggeri, der: *"bør gives et nutidigt udtryk"*. Dette vil ikke altid være hensigtsmæssigt for eksempelvis lokalplan 9-9A-området i Ærøskøbing, hvor de sidste 100 års byggetradition i Ærøskøbing netop har vist sig at være stik modsat... Denne noget uheldige sætning bør med fordel slettes, så sætningen under punkt 3 bliver:

"Nybyggeri nær bevaringsværdige bygninger i by- og landzone skal tilpasses den sammenhæng, som byggeriet indgår i med respekt for den lokale byggeskik."

- 8) Det virker en kende forhastet, at delområderne i Ærøskøbing forskellige steder er blevet forsynet med andre bebyggelsesprocenter end dem, som er nævnt i Lokalplan 9-9A. Her bør den ny kommuneplan gennemgås og rettes igennem, så kommuneplan og lokalplan stemmer overens.
- 9) Overordnet set kunne man ønske, at den ærøske kulturarv blev skrevet bedre ind i kommuneplanmaterialet, så kulturarven fra at være et *buzzword* i visionsmaterialet bliver et reelt arbejdsredskab, hvor den fremtidige planlægning i de overordnede linjer og i detailplanlægningen underbygger øens særlige egenskaber og *brand*. Man kunne i den forbindelse skæve til det udmærkede notat om Skovby, som i sin tid blev udarbejdet af Fyns Amt og derpå hæve overliggeren en smule. Og så kan det i den forbindelse ærgre, at Ærø Museum ikke er blevet inddraget tidligere i forløbet, som museumslovens intentioner ellers giver mulighed for. Især med Ærø Kommunes visioner for kulturarvsområdet på Ærø in mente. Kulturarv er for Ærø jo ikke blot et nødvendigt onde, men derimod en enestående mulighed for at styrke øens kvaliteter og udtryk for

omverdenen. Kulturarv giver med andre ord pengene tilbage i tifold. Husk det! Også i planlægningen!

For Ærø Museum og med venlig hilsen

Mikkel Kühl

Museumsinspektør

Søndergade 16

5970 Ærøskøbing

62 52 29 50

mk@arremus.dk

NB: Ærø Museum har helt bevidst undladt at forholde sig til fortidsmindeområdet, da dette område forvaltningsmæssigt hører under Øhavsmuseet.